

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 69 (12159) | 1983 ЧЫЛДЫҢ март 24, четверг | 1925 ЧЫЛА
УНГАЙЛАТТИНГЕН | Өртөө 3 коп.

Совет Тываның
40 чылынга уткуштур
ЧЕДИИШКИНИГ УЖУРАЖЫР

социалисттик чарыншты улам идепкейжиде-
ринге тураскааткан митингилерин эртти-
рип турар. Ындыг митингилер «Кызыл
тудуг» эргезелинин объектилеринге, «Ту-
дуг кезектери» комбинатка, Кызыл үлөт-
шүр садыгга болгузаан.

«КЫЗЫЛ ТУДУГ» ЭРГЕЛЕЛИ

объектилерни «экиден» куду
эвес демдекке дужаар;
— асылчынариң ажыл.
дан үвер-кирерин кызырар.
Бригадир А. Иродов са.

коллектив
ийн алган;
дир 1 чылда 10
аг аймагууд;
Усулдер:
аг аймагуула-
и 0,2 хуу
ш-аг аймагуу
панда нэр-
хуу бөдиде-

саяалары
40 муу
ны алыр, 60
эгер энеер-
туугуубуу, 10
ни кан

Билбэр

КЫЗЫЛ ҮЛЕТНҮР САДЫГ

түс уткушур
туура келсе, ко-
рулушуна да
укушур сап
мен чыдам

46,1 млн.
ири саар
түгелер бо-
дүктүрүтүү
акча аркы
н, пландан
ылдын орул-
агына 90
ну орны.

застарым болган 5 муң кат-
тап электе азияга кам-
дан чыгарып үздүлүн турар
биз деп, ал дайдаган.

Хоорай Сөөдийин депутат-
ты салдыгы Г. Домовских
«Детский мир» магазинде
комсомол организационнай
секретари С. Саидан ололар
санал берген, эки акылда-
рынал эп-ооруң кыйгырып,
бетдикен хулугае күчөттө-
перин шымыткаппар.

«ТУДУГ КЕЗЕКТЕРИ» КОМБИНАТ

тин тос айла-
стыртыр 27-ге
болжол план-
ын рублдин
агарар. Про-
центи план-
дешин 0,2

300 кет-сан,
50 кубо-
метралдыр
Будуругенин
сундирин жаа

техниканы шигээткенинден
40 муң рублдин, чартык-
санаалды неперстенкинен
пландан аярм 25 муң рубл-
дин орулузганы алар.

Будуругенин дейвексиринге
500 мянты, 100 сангы чадам-
маштарын, 1000 сангы чечек-
терин тарыш остурер.

Бедикте социализмизм
дузгелек куудерин душ ком-
бинатты коллектив куужу-
ныкшикниг ачылал тулар

**Апрель 16-
КОММУНИСТИЧ
СУББОТНИК**

ИТУ КИРЖИР

Киржир. Аламт
ерт көбүртүгөн
кылыңарына
кижи ажалын
турум
7 кижир арг
ажыл төлөнгөн
пилдугун пил
тузугу, куу-
лар чөпчө-
ла олар чөпч
суур ишт
кызыл кызыл

рына 180 кижир ажалдаар.
Бичири шко-
лалардан ага-
леш пенсионер-
лерге чөпч
суур чагай-
ажылдарына
хөй кижир
жир.

Кара-хөпчүлөр
өл хүн 127
рубльчиг ажалын кызыл бол
гаш 578 рубльчиг бөш чөпч
фондузунче шилчдерин шилч
иптээл.

Б. БАРСА

ШУПТУ КИРЖИР

улустарына
херээн шийт-
тыгылыш чокка
улуг совет
арга чок
а.

[illegible]

ПРИНЦИПТЕРИНГЕ СОКСА
ПОРТ-ЛУИ. (СЭТА). Мав. ПЕК'Н.

МАИНА
ТА). Кыдат
Ш-че үлдүрө
кыдат-аме-
кыныларын
ишкисы база-
боюн доозула-
гөтөлөздөдүн
аларга, аме-
түгү деңгээли
чүртүгү ара-
гынын
БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). Бель-
найымсымалыгы
ажыттыган Европа инитиле
жакындагы сессиясында
«Нинти рынок» чүртүгү
рының күрүүе болгаш
чактастар баштыңдары» кир-
жи турар. Ооң кир-
жикчи он чүртүгү тала-
рышка ханы кризистид

НАЙЫРАЛДЫН АЯН-ЧОРУУ

Наймалдиг болгаш бот-бодун биличир чоруктун байдалларынга эрткен чугаалажышкындар үзүндө совет-госплас харылааларын дыга хой айтыргаларын база ол мышка делейг байдалын чугула айтыргаларын талазы-биле сагалдарын тодаргаш солтушкунары бол-ган. СССР биле ЮСФР-ниң аразында политика, экономика, культура, эртем-техника болгаш өске-да адырлар талазы-биле харылааларын чедишкенин хөгжүд турарын

Аалаал сеткял хайнымын-биле демдегдөөннөр.
А.А. Тихонов Беспрядная И. Броз Титога турускал ком-
мунисттер алаал алаал коммунисттер коммунисттер ком-
мунисттер болташ ажалчын шимчөөшкюннелер көскү ажал-
дакчыны, Югославиянын уаустарынын шыгарганын ууру-
тукузу ол кижинин турускал ол хундүткө-биле сакты
буулаан.

Югослав наймсылаадын чоотугда Аалаал дага Билтин-
мес солдаттын хөөрөгүн Совет чакынткан баштынмын веичи
сактаган. 1964 чакында Югославияга ажалкалатан мөчө-
сөсү өскү шериң начальнакхтеринин турускалгала чечет-
тер салган.

Ол-да хүн М. Планин Н. А. Тихоновка алдар болдурган дүштеки шайлалга кылган, ачаа чугаалар солушканнар.

МӨНГЕДЕ
ДИРИГ ӨӨРЕДИГ

Марксист тургусканын эртемниги коммунизм чыккынгында турар миллион-миллион аялчык чыныгы болгугу практикалык-биче сыйраткычтыгы. Тургу Дегенде, коммунисттердин элге кызыгыгын, иштерин, турмушун кызыктыгын, марксисттеринизге болгугуныгын камаар, чыгып тургугуна совет коммунисттер чорларын турар.

Дегендеги чыгып турар революст тургугуныгын үндө, элекчиинин чыгып тургугуна хушундун бээр 165 чыгып тур болгугу мөчөчундун бээр 100 чыгып болгугуна тураскаанга «Марксисттер херэс чуртуп бол, гаш тилден турар деп, марксисттер Москва аялчыгынга тургу-вильдун эртем конференцияныгын ол дугунын иш-аалыгын дегелдегиз. СЭПК ТИ-

роюн социал байкалдарын үчкүлүгү-тенин-биле эде тургузарымыз эргежок чуугадын, од байкалдары бозууг кижизик, коммунисттик үйдөзгөргө бозуу-биле чаартып бозурун бозуу болган. Жыгач эртем бозуу-биле бозууга, кор-туксекин коффеиндега дил-дегил. Ниятала тожууде-инин эң-не нарын айтыр-гыларынга харынын чогуу-на Маркстын шыгараары угааны берген, кижик төрөдөгетени мурачыга бозады айтыр-гы харынын берген-дир» дедер, В. И. Ленин оу дуга-гадыла чуугадын. Революстук партиянын эртемниг идеоло-гиясы болгаш политиказы болган марксизмин Ленин бозуу-бүгү бозуу оппортуни-терге узур демисеге камта-лаан болгаш улам мыкай сай-там узур үлөини салгышыны псы кирип, марксизм-ленин-низмниг амьидарлыг күтүм-бизинде турар. Маркстын-адым бүгү дөсөгөйе ажы-чонор ханзы-биле хунду-лен турар, од оорелде-ининг чуртун киялга бозадынын тожуудегизин болган ниятледе амьидарлыг чорудуугагына күчүзү-садынын чедирини үргүз-чүен турар. Маркстын-Иде-альстенин ооредик дөсө-дөгетинг ажычым ангызы-ны, социализминин бүгү та-лаалыктарынын пийти, ин-тернационалыг байкал-дар.

Совет Зиевляпик Комму-нисттик партиязы марксизм-ленинчиг бүгү партиялар-биле калды дөсөгетинг революстук пиймезинининг оорелде-ининг чуртун киялыг каттыг-жымыктын протестазы ит-тосонамалыгын, чийини

нийн чаньда Марксизм-Ленин-
измийн институту, СЭКП ТК-
нийн чаньда Нийтийлэл эр-

темперинин академиязы, СЭКП ТК-ның чатында Ний- тилел эртемнеринин инсти- туду, ССРЭ-нин Эртемпер академиязы од конференция- ны организаастаан.

Хөгжүдөңц болгаш бүгү инитилел амьдыралыны муу-муу чылдарга тургу- стун келген болгаш эркин-

партиялык жана партиялык уюмдарга-было тийлеш Ошорбондун социализмг Улуттук ордондун марксизм-ленинизминин баулут тийлешон болган. Эш У. В. Андронов совет ниятталган коммунисттик жетилүүсүндө тейлүт оорутарын «Коммунизм» кураалга чүүдүнө тодорай-лаан болган бистин чүртүсү тейлүт ол үзүн те-үаданн

СЕССИЯ БОЛГАН

Улус депутаттарынын Кызыл хоорай Советинин сессиясы дүүн болуп эрткен. Алай «Улус депутаттарынын Кызыл хоорай Советинин куу секчи комитетинин 1987-чылда кылып чоруткан ажылынын түнөөдөр» деп илеткеди кууском даргазы Ш.Д. Нуулар кылган.

Хоорай Советинин куу секчи комитетинин даргазынын орадакчы Н. Л. Верхотуров: «Чыныгы республика, демократиялык жана социалдык

СЕССИЯ БОЛГАН

ринин талазы-биле комиссиянын ажылынын дугайында диннадыг кылган.

Сессияга депутаттар: Кызылдын аш-чем бараана-ринин садынын директору М. Р. Еремцова, аянаб-дурал-динин начальниги А. В. Мар-цеха, ичиг Г. С. Куулар, Кызылдын пассажирлер АТБ-инде чолачы Ю. А. Чичаева,

республика типографиязын-оручту Р. Х. Анай-ол болга-оскелер-даа санал бергениер.

Тоорай Совединин сессия-зынга Тыва АССР-ниң Ми-нистрлер Чувуелинин Дарга-чы Ч. Б. Ондар киришке-болгаш чүве чугаалаан.

(Бистинг корр.).

ба «пазы четпестер» херекте

оларның аразыңга хей саным
чорүлдээлерниң байдалың
ол сессия бооп турар. ЕЭН.
ниң тургартарында ажыл чок.
тарның саны 12,3 млн. чет-
кен, оларның 40 хуузу—аны-
яктар бооп турар.

жиге кайрагараларын тургузуу, кичилерин массалык-биле агдан-сүрүп, чидилтү, тус-тус терлерин таварты дипломатикерин кылып турар. Бүгү Муруну Ливанын шыа азыр дый берген улусу удуралык кыркындарын асыгар-биле из-зигде Совет Эвилелинин тей кичиге доткимчи-биле кыл-ыл турар Карачиния металлургия заводуну туудуруу темпизин шапкычылар дуу-кайгайла. а ол минкал азы уустугура ажылдар спец-истерин беастазырин тал-зы-биде. Пакистанга дуудал

БАЙДАЛ
БЕЙРУТ. (СЭТА). Израил

Марттың чээрбиде бөлүк

Бөксө шылазында база-ла дугузулугу байдал хөсөө түрүшүшүш. Израиль шергилер Камед аль-Лоз районунга туруштары улам жыгылад, минаар дайымын техникасы менсунат тугар.

партизаннар гранатомёттар
болгаш автоматтыг боолар-
биле Бейруттун чөөн тада.

ыгып шериг хайымдарын боолал. Мурнуу Ливанын Джибжит дээр сууруну турткатчыларын кинти аякы кокасыдыкшыны угулчуел турар. Бейруттан нөө турар мелдешери баугар алмрга, аякы кокасыдыкчыларына туртут ол кезээни оске-даа туртатчыдыг черлерини чопу база каттыкшы турар.

Желекчилер Набатияны районунче немедде шериглер болташ дайчык техниканы чорудуп, чаа-чаа ше.

Кыттайшкан Штаттарынын наткычтык бозуктуери Ливанда паравыл агрессияны деткивиншан, алаа болууну шериг-перияни кужун узаттыра-рынга мыдгы байдалды ажы-лан турар.

**СОВЕТ-ПАКИСТАН
ЧУГААЛАЖЫШ-
КЫННАР**

ИСЛАМАБАД (СӨТА). Ийи турттугу аразына экономик-тир чархыдаларыи кужоуде-рияни айтырыларыиыи тала-уи.биле совет-пакстан чуга-алажышкынар болган. Тала-лар чугаалажышкынар уе-тун энергия блоктарыи боз-дуйтайнда Пакистаннын дэ-лэон кээрине совет тала чен-шөөрешкен.

Сац-хөө болган экономик-тир ихерект министр Гү-лям Хак Хан совет чала-тунд Пакистанда делегация-рынга алдар болдурган хуэо-алажышкыи уеинде чубе чуга-лаалаш. Карачиде металлур-гия заводун ачылдында кил-лер чорук ийн чор аразын-кайм-даа талаа ажынтгы сий-диге болган экономиктир сий-ды ачылдыжыганы улам кал-бартырынга чугуна эге болу-гун демдегелээн.

ЧАА ХООРАЙНЫҢ ТУДУГЖУЗУ

БУГУ-ЭВИЛЕДІН комсомолчу талчыгы тууду ЧАА Шагаан-Арыкта тууду Орус-оол Күжүгетта школачы чыгармачылар билер мен. Ынчан Төзөн сөз чыш школачылар өөрүнчү турда-ла кызым, динчилер, школа-га оттулары-биле тайгалар мый бестектер шөптөр, колхоз, совхозтун ажалында ду-залакыр дөргө-ле калган-даа чакан дивес, оон аңгыда концерттерге, спортчу маргал-дааларга улаа-дараа киргир мидиг идеккейлиг турган. Оон муракчы туудугу апары-нында кижик адепсизер чүе чок, алыс-ла төлөтпө.

Ол тууду-жун ажал-кижи помучуларга соңурагдар бол-бай-дыр мен. Чүе дие, эки кижини дугайында бистер хейнү чугаалар бис, олар болза, бистия үлөгөр ач чо-рууруусу, бистия кижик бүдү-жүнү амыдырал-чуртталгазы улам-на каас-шынч болуш дөш бүгү-ле күжүн, мерге-жилин берип чогуру кижик-дир. Орус-оол Очутунч Күжүгеттин тууду-жу стажи 16 чыл. Оон иштинде 7 чыл дугу-жуна Александр Ягодин-ниң — Чаа Шагаан-Арык-та сурагыл бригадирин ду-залакчы болуп келген. Ша-гаан-Арык хоорай-оолу ажалыга кире бөргө, О. Кү-жүгеттин чургу миде турар. Ол хоорай Советтин эи идеккейлиг депутаттарынын бирөөн. Тресте профвизел комитетиниң кижигүн, дру-жиник. Профвизелдериниң област чөвүзелиниң ревизи комитетиниң кижигүн. «Главраспроект» тууду ар-гелелинч база тууду ажалдык чыгармачы профвизелдериниң край комитетиниң Худудел дептеринде кийр кижигүн. Оон шайнал-макталарынын дугайында доңуулап чугаа-ларга мидиг.

Кижик тааржыр ажалында «сүзгө байыс-ла» дивер. Ол чөргө чөш. Орус-оол Күжүгет мурунда механизаторлар (оон бир мергенчил оло) кат-хозке бригадирлер, совхозка салбыр-даа аргелелинч ажалдаан. А амыг ажалын-га дег, мидиг алдар-сураг мидиг ач чылдарда алаа кел-бөш. Ынчанаш Орус-оол Очутунч тууду-жу киргеш, бодунуң бөдү-жү-ла ажалын тышкан кижик деп дивис-биле чугаалап бозур бис.

ТУДУГЖУ. Ол дөргө, өн-ле табыч мергенчилниң кижиги. Барып-барып чаа хоорайны — Чаа Ша-гаан-Арыгтын тууду-жу бо-лур деп чүе ийи дивис бо-лур деп Орус-оол санап чо-руур. Оон тууду-жу бедик мергенчилниң хей-аңт кийер база бир чалгыны оз-даа ий-наан.

Бистер оон ажалдап тура-ры тууду-жа чокта чаа чорал-бис. Чаа Шагаан-Арыкта 4-5 кат бажындардан бүдөр чаа микрорайонну тууду эгешен. Ол хоорайга келген кижилер кедэ хову талаа, Хайра-кан дивис улаангы кыдында хой кат бажындар-ның тутуулу аргелелин ло-ран өскөр. 80 аал чурт-таар бажының бо чылдыг эгешинде дугаалап. А оон-биле жожа база бир мидиг бажыны ханазын А. Ф. Ягодинниң бригадалык доон турар. Ол коллективте О. Кү-жүгет өөрү-биле кады ажал-дап турар.

Беш дугаар кыттал чаа хоорайны бүгү бажындары ажалта дег кустун келер. Ол хой бажыны көргөш, Орус-оол хушмурун, кыстарын-дег кыла чагы улам өн ки-рер. Хоорайны мидиг тала-зында Улуг-Хемниң арыгтары, ортуулары кустур. Оон ка-раалга чиргиткен: бярла-

нашкан чалгыларда өпейлет-ки а-ак тейлохоттар кустур. Кылаада дайыны кыдында хем порту, миде судиолор, баржадар, тейлохоттар, ки-жилер.

Чаа хоорайга алымында ба-рып 100 муң кижик чурттал-а. Ону бодан кээрге, Орус-оол улам-на өөрүнчү. Ындыг улуг хоорайныч төөгүзүге ийи арттырып, оон таваан салчын деп чүе, пынап-ла калган чоргаарал болбайт!

«Беш кат бажының ка-назын салып, Орус-оол Очутунч өөрүнччилери Волода Дошан, Доспан Самбуу олар-биле кады туруп наанкап, туубуларын улам-на улай-улай бедик салып, ажалдап тууду. Кижик даарта хун дөш чуртталга алаар. Чамдыктар тууду кызыр, өскөлери мал азыраар, уруг-дарыг кижик-дир, өөрдир. Чуртталга ий-дишкыжыл. Уе чангыс чөргө турар эвес. Бодунуң билирлери өскөлөргө дам-чыл бер — бисте чаагай чаң-чыл мидиг.

Кады төзөн думазы Са-рыг-оол ажалыны айы-биле кат чыл мурунда Бай-Тай-ганың Кара-Холдун миде, Бугу-эвизелдин талчыгы ту-дуула келген. Думазында, ар-жа тургууш алаш, балдын, мастеронку калчаар туралар Орус-оол өөрөткен. Сарыг-оол ам 4-кү разрядтыг бижикти, дивис апарган. Төзөн ажи-биле кады чаа хоорайны тутчу турар.

ТУДУГЖУ кижик турас-каалды боду-ла, бодуна тууду турар дөргөн Орус-оол Очутунч кык билер. Чылдар өртөр. Орус-оол Кү-жүгетти аныктар, школачы-лар учуражылаа чалаар. Хоорайны башпайгы туу-бузуп, чулун салышкан хоо-чун тууду-жу оон төөгүзүп барден бирэ чокка тайыл-

шак мидиг өн чүе — спе-циалистер бригадаларга ду-залакчы бижыглар дөш пункт күүсетти-бейн барган ышкыжыл. Эдден чүе, Бис-теринч чамдыктарымыс чөргө чыл эгешинде план-хушму-дош аажок-ла дүвүрөн турар, ону саазыга бижип, хура-сугаага хол кудурун бадилал алыр, сөөлүдө ону уттунар болуулар бис.

АЛЕКСАНДР Ягодинниң бригадалык тууду ту-рар 80 аал чуртталга бажында оон аңгыда экик, соңгалар база шын эвес бол-ганы Орус-оол Күжүгет та-йылбырлаш, чөргө ичаш үрөй кылган чүдүдери эде кылырынга 4-5 хире бедик мергенчилдиг тууду-жу 10 хире хонук ажалдап, артык үе чарыгдар апар дөргөн хо-мудал-биле тайылбырлаш. Бо коллективниң чыгармачы Ва-лентина Подкопаяныч удуртканы шеверекчилер ба-ла-ла мурунда малгаашап, чугайлап, будааны чамдык эрөөдери сантехниктерниң, электрликтерниң катан эде кылган ажалыныч соонда оларныч ийи «эди» турар чөдү.

Лой кат бажыга туруш-теништер кылар демирлер мидан бригадала аажок хө-рөк турган. Дөрт-беш дугаар катчө туубуну хол-биле да-жыглар эвес. Ынчаарга ол демирлер кузун-де дугаалап школа чанында чыгында бер-ген чылар, ону бөр сөөртүп алыр дөш чадагыч турарын бригада нежигүннери хомуду-турар болду. Күш-ажылды бозур-чогуру-биле органи-застан шылаас деп чөвөнч уржуу ол-дур.

Бисти бүгү-ле материал-дар-биле чогуур үезинде хан-дыр болза, планынч сорул-галары шыдаар бис — деп, Орус-оол Очутунч өөрүнч

мурнундап айткан олурду. Оларда тууду-жун шыларын бедидер, темпизин дүргөдир талазы-биле калдыг хемчегер ап турарын соңурадым:

— Күш-ажылга киржиле-пин коэффициентизи ажал-дап турар бис. Ол чүе дөргө, бригадала ажалынч бүрүзү кайы-хире ажалдаанын ба-рымдаалап, бригада чөвү-дөш тодарткаш, ажал тө-дөшпөр оон бөзү-дир — деп, О. Күжүгет тайылбырлаш. Шынап-ла, ол чаа арганы ажалгаарга ажалга дыка дө-гүмчелиг апарган.

ТУДУГЖУ Орус-оол Очутунч бригадалык бөдү-жү эвек ажалчыларынын, коллективниң удуртукчулары-ныч бирөөн. Ол хамык өөрү-лүн аажы-чангы эки билер. Кымың-биле «изиленирин», кайызы-биле оожум чугаала-жыры барымдаалап чогуур. Кижилерни чангыс хемчө-дөш «хемчө» болбас.

Орус-оолдун чуртталга олу-рар бажык-балдында база кирген мен. Салгакчылары омак-хотлуг өзүп оор. Ада-мы ажал шагыныч соонда келер, олары оон мойнунда кустаканы каапкаш, чүе кылчп хушмурун мурун-былаажы-былаажы чугаалап бөзөр. Тууду-жу Орус-оол Күжүгет аас-кежикти ала.

Чаа Шагаан-Арык хоорайда ол ортумак дүрт-сынын, чөвө чугаалаарда хушмузрей кааптар, топтуг-томааныг кижик — Кара-Хол чурттуг араттыг олгу, он ажал-тодун бирөөн, ажалга дадыгыч чангыккан тууду-жу Орус-оол Күжүгет ол ийи. Оон хар-назын ам-даа анык. Күш-ажылчы намдары ам-даа хой-хой чылдарга уламчылаар. Ындыг болганда, ажал-үзү-ле ону ам-даа хей-биле манай турар.

С. ХЕРТЕК.

Он бирги беш чылдыг үш-кү чылыгы планды оона-даларын болган социалист-хушмузгериниң күүсөдир дөш Кызылдан куш фабрика-ныч коллективни шалчыны ажалдап турар. Январ, фе-враль айларда херекчилер-ге дагаа чургулары бөр даалгазын ботландылар. Кваталы планнч ажал күүсө-дирин баш бурунгар са-наакчыны көргөшкен. Бирги кваталда 75 тонна ээт салар планнч хушмузгериниң база өс-көткөн, жарт айныч топчу-зунче чедир 180 центер ээт-ти салдылар чорур.

Чал дагаа оолдарын ажал, өстүрүп турар күш ажал-чылары фабриканыч план-ныч оонадаларын күүсөдир

Эреңгей хары

ХЕМЧЕГ АЛ-ДЫНГАН БЕ? БИЛДИНМЕС

Бо чылдыг февраль 19-та «Шын» согуна «Узуктеза бөр» деп эгелг чүл үнгөн. Оон автору С. Ондар Шамба-лыг суурга хаб бидишестей бөр деп бижэн. Калдыг чыл-дыгаандан дөргөн афтор тола-радын көргөн. Чамдыкта сөөртүп машина чок азы за-вод үрелген деп харыны шамбалыгылар ап турарын айткан болган ону бодур-базы-биле тодаргай хемчег-лерин алырын Кур-Черде ажалынч кооперациязындап дилген.

Ук чүдүгө харыны ажал-чын кооперацияныч баштаар чериниң даргазы А. Оюн чо-руткан. Ында миде дөш: «Хабтың үзүктел бөр чо-руу, хабтың шынары багай таварыгларын шына-ла тур-гулаан. Бай-Хаактың хаб за-водунуң үрүлчү үрелги ту-рарында, хаб бижыкар ки-жилерниң чедипшенин баары-дан болган өскө-даа чыда-гааннардап үзүктеленишпи-нер тургулаан. Шынары багай хаб келирге, акт тургускан, хаб заводчуге чоруду турар бис. Амгы үеде хаб сөөртү-лөз экижон, Респотребсоюз, туң автотранспорт бодуру-лөз Кызылдан хаб заводун-дан булочкалар, сухарлар болган батоннар сөөртүр-би-ле бир машинаны бызым-лаан. Ол неделяда 3 катан чо-руу турар».

Хары мындыг. Моон-биле солуунуң помучуларын-даа, автору-даа өөртүр берге. Урелишкенин дугайында автор бижэ-не болгай, ха-рында ону бадыткан каан.

А Бай-Хаактың хаб за-водунуң дугайында бижэ-даа, Кур-Чер суурунч пекарня-зында хабты калчаар чеди-рип турарыныч дугайы А. Оюнуң кыттагыч барган чыдагааны билдинмес. Оон шынарыныч дугайында чаң-гыс-даа сөс чок.

Шамбалыкта пекарня ажи-дар дугайында авторуң са-налы база ажалынч коопе-рацияныч удуртукчуларыныч «кулааның дашты-биле» өртө берген харымдан ийден. А шынары багай хаб келгенде, тургузу турар актыларынч түнчел билдинмес. Респо-требсоюзтун аш-чөм бараан-нар кидишкенде В. Ланнов ук эвизелди АТБ-эниң ма-шинаны Шамбалык чүе бозоочуларыныч аш-чөм сөөрткөн, чүе дөргө тода-гай план чок деп чугаалап турар.

Ынчанаш, А. Оюнуң чо-руткан бижигинде тодаргай калдыг хемчег алдынганы редакцията билдинмес.

Коммунист дугайында чугаа

БУЗУРЕЛДИГ КИЖИ

Чангыс чер чурттуглары ону «Күш-ажылдык хоочуну» деп алап турарында укур-ла бар. Адыа анык чоран чыл-дарында-ла күш-ажылга ынак, кезже кижик болган. 1942 чылда, Ада-чурттуг Улуг да-йыныныч калдыг-дошуну чыл-дарында ол Тываның Араттың револютуг шериниң дайы-чын турган.

Шеригден халажып келген чылдында оон болган өскө-даа бүгү араттарыныч амыдыра-лында өөрүнчүлүг үзүг бо-лушкун болган: Совет Эри-дигаандан дөргөн афтор тола-радын көргөн. Чамдыкта сөөртүп машина чок азы за-вод үрелген деп харыны шамбалыгылар ап турарын айткан болган ону бодур-базы-биле тодаргай хемчег-лерин алырын Кур-Черде ажалынч кооперациязындап дилген.

Ук чүдүгө харыны ажал-чын кооперацияныч баштаар чериниң даргазы А. Оюн чо-руткан. Ында миде дөш: «Хабтың үзүктел бөр чо-руу, хабтың шынары багай таварыгларын шына-ла тур-гулаан. Бай-Хаактың хаб за-водунуң үрүлчү үрелги ту-рарында, хаб бижыкар ки-жилерниң чедипшенин баары-дан болган өскө-даа чыда-гааннардап үзүктеленишпи-нер тургулаан. Шынары багай хаб келирге, акт тургускан, хаб заводчуге чоруду турар бис. Амгы үеде хаб сөөртү-лөз экижон, Респотребсоюз, туң автотранспорт бодуру-лөз Кызылдан хаб заводун-дан булочкалар, сухарлар болган батоннар сөөртүр-би-ле бир машинаны бызым-лаан. Ол неделяда 3 катан чо-руу турар».

Хары мындыг. Моон-биле солуунуң помучуларын-даа, автору-даа өөртүр берге. Урелишкенин дугайында автор бижэ-не болгай, ха-рында ону бадыткан каан.

А Бай-Хаактың хаб за-водунуң дугайында бижэ-даа, Кур-Чер суурунч пекарня-зында хабты калчаар чеди-рип турарыныч дугайы А. Оюнуң кыттагыч барган чыдагааны билдинмес. Оон шынарыныч дугайында чаң-гыс-даа сөс чок.

Шамбалыкта пекарня ажи-дар дугайында авторуң са-налы база ажалынч коопе-рацияныч удуртукчуларыныч «кулааның дашты-биле» өртө берген харымдан ийден. А шынары багай хаб келгенде, тургузу турар актыларынч түнчел билдинмес. Респо-требсоюзтун аш-чөм бараан-нар кидишкенде В. Ланнов ук эвизелди АТБ-эниң ма-шинаны Шамбалык чүе бозоочуларыныч аш-чөм сөөрткөн, чүе дөргө тода-гай план чок деп чугаалап турар.

Ынчанаш, А. Оюнуң чо-руткан бижигинде тодаргай калдыг хемчег алдынганы редакцията билдинмес.

кырганнар. Беш чылдыг үш-кү, эвек чылдында олар улам бедиткен хушмузгериниң алган. Амгы үеде Адыаның кола-нында 550 иртер бар. Оон кадарган малынын баш саны менди, хур кыш ажал турар.

Кезже кижиниң мурунда хунду дивер болгай. Оон кы-зымкык күш-ажылды Төзөн чурт бедид-биле үнөлөн. Ле-ниничи юбилей медалы, Күш-ажылды Кызыл Тук орден, «Кур болган куруккан че-лерин шингелген алганы эдеш» база «Күш-ажылдык хоочуну» медалы Салчак Дылбаевич Адыаның хөргөн каастап чорур.

Анык салгакчылары өс-түрер, кижилер, өөрдир та-лазы-биле төлөтпүг үлөгери коммунист Адыа база көргү-зүп турар. Оон өг-бүлөз он оол, кыстыг болган. Уруу Га-лина Адыа амгы үеде сов-хозтун Сөөргөл салбырында мал өмчүн, бир огу Вяче-слав — төзөн совхозунда тракторист, Разы — саанчы. Талын-оол — Совет Армия-нын хушмузгеринде, Андрей — шериг училищениң курсан-тымы.

Күш-ажылга дадыккан Сал-чак Дылбаевич 1983 чылда социалист хушмузгериниң чедипшенинч күүсөдиринге бүрүн бөзүрелдиг.

И. МЕЛИН-СЕНГИ.

Черниц кижин четтирер дие

АРГАЛАРЫ УЛУГ

Өскөн төзөн Хендергеде агроном ажалдан чорур чангыс чер чурттуглары Ф. А. Кошун-Кара база бо чылгы «Шына» Черниц кижин четтирер дие деп чүдүгө чугула айтыры кудурген С. М. Д. Сотта бө-лү-ла бедик мергенчилди, ажалында эо-харысалгалы, хоочун ажалдакчылар чүе. Мол килер үчүн агроному кижик болганда, Сүте-Маа-дыр Дошгоочуныч база өс-кө-даа өштеринч согуна кудурген айтырылары, са-нал-бадаларын кичөөнгейн өөрүнч, талымы, келер үе-де ажалымыа холбоп, прак-ти-ка кырынга ажалдар бодал-дыг мен. Ол дөргө анык ки-жиге, шынап-ла адын өртө-гит арга-сүмө-дир.

Хендергениң шөдөринде совхоз чылды-на чаагай ду-жугу өстүрүп, үрениши-даа ап болур. Ынчалза-даа жа-ла-новчулар чаагай өскөн төра-былааның ноль айда-ла мал чөм кылдыр ажал эгелер бөри харадалыч.

Тарааның бижырын оода-ла сентбей эгешинде чедир ма-нааш, ону талычалан ажаар болза, үренин совхозтун шы-жамырын дола берген чылдыр ийи. Он бирги беш чылдыг эвек чылдыла мону чөргө ө-рө-шпөн, шөпөн көргө калды-гы?

Черниц кижин чедир чет-тирбейн бажымыстың база бир чылдагыныч малчынын-ны, кадарчыларынч хары-салга чөгүдө деп бодар мен. Чылдында он-он гентар че-рлерин чаагай дугу-жун ма-лаган саза бажып, уруткан.

Р. МОДУЛ-ООЛ, кедэ ажал-агы техник-мунуң суругуу.

Каа-даа, кажан-даа быжыг сагылга-чурум дээш

ХАРЫСАЛГАЛЫГ, НИИТИ ХЕРЭЭВЖ

Районнуң партия, профвизел, комсомол организаци-лары болган административ-тиг органынч коруу-чурмуны быжыгларыныч айтырыларын кол кичөөнгейе тургузуш, нитилелге ажалыг ажал кылбас кижилер-биле ажалды сөөлү чылдарда элээн күш-тедирген.

СЭК обкомунуң IV плену-мунуң шийтпирлеринде дүш-тур бо ажал элээн дөшгит болуп, нитилелге ажалыг ажалдыг оонаксыраар ийи-чангыс кижилерни эде кижик-дир, оларын күш-ажылга хаара тулар талазы-биле чам-дык ажалдар кылдынган. Улуг депутаттарыныч Совет-териниң, эки туранын улус-чу дружиналарыныч, өш ху-зунуң судтарыныч, херэеж-чөр чөвүлдериниң, азы-бүрү хой-ниити комиссарла-рыныч ажалы идеккейжи ту-рар.

Чижэ, «Большинств» сов-хозтун партком болган ди-рекцияны, Шеми кедэ Совет-тиг күсүмөкү күш-ажыл кы-лып шыдаар кижилерин ажал-че хаара тулар, нитилелге ажалыг ажал кылдынган

ойталаар ийи чангыс кижилер-биле ажалды дөшгит, шы-гыч чорударын тодаргай ула-нышкыныч болдурун. Ол талазы-биле тускай планын тургускан, парткомунч хура-лынга бадилан.

Совхозта профилактика чо-вүлени ажалдап, нитилелге ажалыг күш-ажыл кылбас, аргалаарыныч, толанчыла-рыныч сундулуг 27 кижик-биле шыгыныч беседаны кылган. Оларга жамарыштыр тускай картончалар тургускан. Ажы-кыч күш-ажылды үр үе ни-тинде кылбайн келген 10 ки-жини херээн сабгараш, олар-биле кижизидиле ажи-лын доктаамал чоруткан. Оон түнчелде олар ам совхозта ажалдап, чамдыгы бодуру-лөз эки көргүзүлгөри чедип ап турар.

Ажалды ыччаар тодаргай улаанышкыныч, дөшгит чо-рууду келгенниң чижэе «Адыа-Маадыр» совхозтан ба-за көргүзүп болур. Адыа-Маадыр кедэ Совет, совхоз-туң партком ол ажалды док-таамал чорударыныч хой-ни-тинде күжүн мөңөөн. Оон түнчелде совхозтун деви-

сизинде нитилелде ажалыг ажал кылбас, тоаап чоруду-луг чок. Бүгү аныктар сов-хоз бодурулгезинде хаара ту-тунган.

Районун бүгү кедэ Совет-теринде болган Чадаана хо-орайныч сөө организациалары-нда профилактика чөвүлде-рин тургускан. Олар нити-лелге ажалыг ажал кылбас, аргалаарыныч сундулуг ки-жилерин илереди, ийи-лгелерин күш-ажылче хаара ту-дурин кичөөнгейи көрүп ту-рар. Профилактика чөвүлени-ни кыржылган-биле 106 ки-жини доктаамал ажалга тур-гускан.

Интелде ажалыг ажал кылбас, арга-лаарыныч сундулуг ийи-чаң-гыс кижилерге жамарыштыр кылдынган турар ажалдар партиянын болган чазактын бо талазы-биле айтышкы-нарыныч негеделеринге ам-даа четпес.

Нитилелге ажалыг ажал-дан ойталаар, өскөнни күжү-биле амыдыраар кижилерни илереди, үчөгө алыр, олар-ны-биле өтпөш чок байдалы тургузар, баш уур профила-

кычтук, кижизидиле ажалын чорудар хемчегер четпес тур-густунган. Оон уламында ий-диг кижилер Чадаана хоорай, Сут-Хол, Бора-Тайга, Чыра-кы, Ишкни кедэ Советтер-ниң девиескөдир бар.

Бо ажалга күш-ажылчы коллективтерни кыржылган идеккейжидир негеттин тур-рар. Чадаана АТБ-зи, № 463 КМК, районун бодурулге ком-бинады, чуртталга-коммуна-л ажал-агы эргелен ышкан коллективтерде ажалдан осп-наксыраар, аргаже сундулуг кижилер-биле кижизидиле кошкан.

Чамдык бодурулгелер уду-рукчулары, «Сут-Хол», «Хон-дөргей», «Октябрь 30 чыл» Карл Маркс аттыг совхозтар-нын парткомнары бо ажалды доктаамал эвес чоруду, СЭКК райкомундан, райкуускомдан айтышкыныч манарында өй-лөшкен.

Ажал кылбас, алысак-чик-сек, хуу өнүгүрүк, оор-сам-чыгдал кылар кижилерге ха-маарыштыр азы-бүрү хем-чегер айларда баш барымда-лаар, дөшгит хемчегер албас, хой-ниити организациалары-нын күжүн даянмас чорук-тар административтиг орган-нарда бар.

Ийе, Ишкни, Сут-Хол кедэ Советтерниң куускомнары школа дооскан, шеригден ы-лашкан аныктарын, ол ыш-каш эди чазар күш-ажыл чөргөдөн хосталып үнүп кел-ген чамдык анык кижилерин күш-ажылче хаара туларын организастыг эвес чоруду тур-рар.

Районун ажал-агыларын-да ажал кылбайн, өөрөнмейн турар аныктар эвеш эвес. А комсомол райкомунун олар-биле ажалы чогуур негедеге четпес.

Нитилелге ажалыг ажал кылбас, өскөнни күжү-биле амыдыраар чорук-биле ле-миселте партия организациа-ларыныч, күш-ажылчы коллек-тивтериниң, административтиг органнын, хой-ниитиниң ролун бедидер талазы-биле принципалдыг, шыгыны чү-гаа чокта чө районун пар-тия-ажыл-агы активниң чуралында болган.

Н. МОНГУШ, Чөөн-Хемчик район.

